
Pr. dr. Mercurie
Daniel Apostol,
vicar administrativ,
Arhiepiscopia
Râmnicului

Transfigurarea omului prin lucrarea harică a luminii dumnezeiești, prefigurare a transfigurării din veacul viitor

Tema despre lumina dumnezeiască necreată și transfigurarea pe care ea o produce în sufletul omului este una dintre preocupările cele mai întâlnite în opera Sfântului Simeon Noul Teolog. Pentru Sfântul Simeon, vederea luminii dumnezeiești este siguranța accederii către comuniunea cu Persoanele Treimii, căci vederea ei înseamnă vederea lui Dumnezeu. Primul care a vorbit despre Dumnezeu ca Lumină a fost Sfântul Apostol Ioan Teologul care a spus: „Dumnezeu este lumină și niciun întuneric nu este întru El”¹, astfel Dumnezeu este lumină, iar cei care vin aproape de El vin aproape de lumină și se împărtășesc din ea: „dacă zicem că avem împărtășire cu El și umblăm în întuneric, mințim și nu săvârșim adevărul”². Apoi, Sfântul Grigorie de Nazianz vorbește despre Dumnezeu ca Lumină: „Dumnezeu este lumina supremă, neapropiată și negrăită, de neînțeles pentru minte și de nerostit pentru glas, care luminează toată făptura cugetătoare. El este în lumea inteligibilă ceea ce este soarele în lumea sensibilă; ni-L putem închipui după măsura curățirii noastre, Îl putem iubi pe cât ni-L putem închipui și Îl putem cugeța pe măsura iubirii noastre. El Se contemplă și Se înțelege pe Sine, împărtășind puțin (din Sine) celor ce sunt în afara Lui, adică lumina care e contemplată în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt”³. Cum era firesc, și Sfântul Simeon Noul Teolog face o descriere asemănătoare a luminii pe care o compară cu soarele văzut, adică ceea ce soarele văzut este pentru făpturi, aceea este lumina dumnezeiască pentru lumea spirituală, soarele de la care toate cele spirituale își iau căldura, lumina și existența: „Dumnezeu a făcut dintru început două lumi: vizibilă și invizibilă... luminate de doi sori, unul sensibil, altul inteligibil; și ceea ce este soarele pentru cele sensibile și vizibile, aceasta este Dumnezeu pentru cele invizibile și inteligibile... lumea sensibilă și toate cele din ea sunt luminate de acest soare vizibil, iar cealaltă, adică lumea inteligibilă și cele din ea, sunt luminate

¹ I Ioan I, 5.

² I Ioan I, 6.

³ Ilarion ALFEYEV, *Sfântul Simeon Noul Teolog și tradiția ortodoxă*, ed. Sofia, București, 2010, p. 209.

și strălucite de Soarele inteligibil al dreptății⁴. Mai mult, pentru Sfântul Simeon Noul Teolog, întreaga istorie a lumii este o neîncetată descoperire a lui Dumnezeu ca lumină. Lumina dumnezeiască i-a creat pe îngeri, care sunt lumini secunde⁵. O astfel de afirmație găsim și la Sfântul Grigorie de Nazianz, care spune „că a doua lumină după Dumnezeu este un înger, a treia lumină este omul; mai este și lumina lumii create”⁶.

Omul este creat după chipul lui Dumnezeu și astfel el este lumină, fiindcă Dumnezeu este lumină, dar omul care uită sau pune sub obroc lumina ce se află în el, se pleacă lumii văzute și

„Lumina cea Una care luminează lumea” (Ioan 1, 9; XVIII, 2); „nu lumea aceasta văzută, căci nu L-a cunoscut, nici nu poate să-L cunoască” (Ioan 1, 10; I Corinteni II, 14), „lumea văzută, nici prietenii lumii, deoarece cine iubește lumea este vrăjmaș al lui Dumnezeu” (Iacov IV, 4), „ci numim lume omul pe care l-a făcut după chipul Său și asemănarea Lui” (Facerea I, 26), „pentru că e împodobit cu virtuți, stăpânește peste cele pământești și, așa cum acela are putere peste toate, tot așa și el împărățește peste patimi, aceasta înseamnă a fi după chipul lui Dumnezeu”⁷.

Deci, Dumnezeu este lumină, Soarele lumii inteligibile, fără de care cele nevăzute nu ar exista, El este Cel ce dă viață prin lumina Sa lumii nevăzute, dar poartă de grijă și lumii materiale pe care o conduce spre unirea cu Sine. Omul, care este existență trupească și spirituală în același timp, este chemat la unirea cu Creatorul său, o unire ce desăvârșește și împlinește scopul pentru care a fost creat, fericirea veșnică în comuniune cu Persoanele Sfintei Treimi. Deși, de multe ori, omul uită de faptul că el are și o natură spirituală și își întoarce privirea către cele create și crede că ele sunt singura realitate, asta nu înseamnă că el nu este și ființă spirituală, ci doar că el neagă această calitate, întunecând astfel lumina din el și ajungând să trăiască în întuneric. Oricât de întunecată ar fi ființa umană, ea tinde totdeauna către lumea spirituală, așa cum menționează Sfântul Dumitru Stăniloae, citându-l pe Sfântul Dionisie Areopagitul: „nu se mulțumește numai cu o viață trupească, condiționată de treapta anorganică, vegetală și animală a existenței. El caută un sens în viața lui și a lumii... și în același timp își dă seama că nici el, nici lumea inferioară nu au o exis-

De multe ori, omul uită de faptul că el are și o natură spirituală și își întoarce privirea către cele create și crede că ele sunt singura realitate, asta nu înseamnă că el nu este și ființă spirituală, ci doar că el neagă această calitate, întunecând astfel lumina din el și ajungând să trăiască în întuneric. Oricât de întunecată ar fi ființa umană, ea tinde totdeauna către lumea spirituală. ✠

4 SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imne, Epistole și Capitole*, p. 395.

5 Ilarion ALFEYEV, *op. cit.*, p. 212.

6 *Ibidem*, p. 209.

7 SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *op. cit.*, p. 199.

tență independentă, ci depind de o putere superioară, care la rândul ei nu mai trebuie să depindă de o forță superioară ei”⁸. Așadar, scopul omului este ca prin curăție să revină la starea originară a frumuseții sufletului și prin străduință să ajungă la vederea luminii dumnezeiești care echivalează cu vederea lui Dumnezeu⁹.

O primă vedere a luminii dumnezeiești Sfântul Simeon Noul Teolog a avut-o din vremea tinereții, anterior depunerii voturilor monahale: „deodată, stând el în picioare într-o zi și spunând mai mult cu mintea decât cu gura: «Doamne, milostiv fii mie, păcătosului!», deasupra lui străluci de sus, în chip arătat, o iluminare dumnezeiască ce umplu întreg locul. Iar atunci când s-a făcut aceasta, tânărul nu mai știa și a uitat dacă era în casă sau sub un acoperiș. Căci, din toate părțile, el nu vedea decât lumina: chiar dacă avea picioarele pe pământ, el nu-și dădea seama de acest fapt și nu era în el nici teama de a cădea, nici grija lumească, nimic din cele ce-i năpădesc pe oamenii ce poartă trup nu-i ataca gândul, ci fiind cu totul împreună cu lumina nematerială și părându-i-se că s-a făcut el însuși lu-

mină, și uitând toată lumea, a ajuns plin de lacrimi și de bucurie și de veselie negrăită. Apoi mintea lui s-a înălțat la cer și a văzut altă lumină mai limpede decât cea care era aproape de el. Și stând în apropierea acelei lumini i s-a arătat în chip uimitor bătrânul acela sfânt și deopotrivă cu îngerii, care îi dăduse porunca și cartea”¹⁰.

Din prima viziune a Sfântului Simeon Noul Teolog distingem faptul că sfântul se detașează de lumea spațială, înconjurătoare, și în ace-

Există binecuvântata lumină
a Sfintei Treimi (...) În același timp există
lumina minții omenești, cu strălucirea
proprie. Între cele două tipuri de lumină,
cea dumnezeiască și cea umană, există
o relație de „înrudire”: așa cum mintea e
făcută după chipul lui Dumnezeu, la fel
lumina ei este „înrudită cu el”. ✠

lași timp se detașează și de orice gând omenesc și grijă trupească; mai apoi, așa cum spune sfântul, mintea i s-a înălțat până la cer unde l-a văzut pe duhovnicul său alături de îngeri. Astfel, prima lumină pe care Sfântul Simeon o vede este lumina sufletului său, iar cea de-a doua este lumina îngerilor. Acest lucru îl menționează și Mitropolitul Ilarion Alfeyev în lucrarea sa, *Sfântul Simeon Noul Teolog și tradiția ortodoxă*, atunci când amintește de Evagrie Ponticul, potrivit căruia mai întâi există binecuvântata lumină a Sfintei Treimi, de vreme ce „Dumnezeu e lumină după firea Sa”. În același timp există lumina minții omenești, cu strălucirea proprie.

⁸ SFÂNTUL DUMITRU STĂNILOAE, „Cuvântul creator și mântuitor și veșnic înnoitor”, în M.O., XLIII, 1991, nr. 1, p. 9.

⁹ În cele ce urmează, pe baza scrierilor Sfântului Simeon Noul Teolog, vom urmări exemplul personal al sfântului, care prin străduință și harul dumnezeiesc a dobândit vederea luminii dumnezeiești, adică a lui Dumnezeu, și încă din această viață s-a împărtășit de iubirea comuniunii cu Persoanele Sfintei Treimi.

¹⁰ SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze*, Ed. Deisis, Sibiu, 2001, p. 239; SC 104, Catéchèse, XXII, 88-104, Les Édition du Cerf, Paris, 1964.

Între cele două tipuri de lumină, cea dumnezeiască și cea umană, există o relație de „înrudire”: așa cum mintea e făcută după chipul lui Dumnezeu, la fel lumina ei este „înrudită cu el”¹¹. Prin urmare, cel ce ajunge la nepătimire prin rugăciune ajunge să descopere lumina minții, mintea luminată de Dumnezeu așa cum a fost creată ea. Alături de luminarea minții se descoperă și frumusețea sufletului care până atunci fusese urât de noroiul păcatelor, este astfel o reîntoarcere a omului la frumusețea lui originară, frumusețe ce se descoperă numai prin luminarea Sfintei Treimi. Experierea luminii se face în sufletul curățit de patimi: „luminile sufletului, prin care vedem duhovnicește, sunt simțurile sufletești izbăvite de pofte și gânduri pătimase. Numai un suflet luminat, o fire eliberată de patimi, poate sesiza lucrarea Harului. În general, noi nu cunoaștem lucrurile dumnezeiești, pentru că n-avem mădulare capabile de aceasta”¹².

În scrierile sale, Sfântul Simeon distinge două forme de extaz în urma vederii luminii dumnezeiești: un extaz al începătorilor, așa cum am văzut din prezentarea primei vederi a sfântului în citatul de mai sus, extaz care este exprimat prin fenomene psiho-fizice (experiența răpirii, a ieșirii din lumea prezentă) și un extaz al sfinților, care se manifestă sub forma unei uimiri duhovnicești¹³.

Ceea ce este important de subliniat este că Sfântul Simeon este conștient că lumina dumnezeiască nu transfigurează numai mintea și sufletul omului, ci este transfigurat chiar și trupul, bineînțeles într-o anumită măsură, prefigurând transfigurarea eshatologică din veacul viitor: „El Însuși se găsește într-o mine, fulgerând înlăuntrul inimii mele ticăloase, învăluindu-mă de jur-împrejur cu strălucirea Lui nemuritoare, făcând să scânteieze toate mădularele mele cu razele Sale... mă împărtășesc de lumină, mă împărtășesc și de slavă, iar fața mea strălucește ca și a Celui dorit de mine și toate mădularele mele devin purtătoare de lumină. Ajung atunci mai frumos decât cei frumoși... mult mai cinstit decât toate cele văzute”¹⁴. Aceasta arată de bună seamă că o primă consecință a luminării și a vederii luminii dumnezeiești este și conștientizarea prezenței reale și simțite a Harului Duhului Sfânt: „Iată că iarăși mă îndrept către cei ce spun că au

Sfântul Simeon este conștient
că lumina dumnezeiască nu transfigurează
numai mintea și sufletul omului, ci este
transfigurat chiar și trupul, bineînțeles
într-o anumită măsură, prefigurând
transfigurarea eshatologică
din veacul viitor. ✠

11 Ilarion ALFEYEV, *op. cit.*, p. 277-278.

12 Magistrand Ion I. BRIA, „Simțirea tainică a prezenței harului după Sfântul Simeon Noul Teolog”, *ST*, anul VIII (1956), nr. 7-8, p. 418.

13 Pr. prof. dr. Ioan TEȘU, „Experierea luminii dumnezeiești la Sfântul Simeon Noul Teolog”, *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași, Teologie*, tom. IX, 2004, p. 164.

14 SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imne, Epistole și Capitole*, p. 98.

în ei Duhul lui Dumnezeu în chip neștiut (inconștient) și socotesc că L-au dobândit pe Acesta în ei înșiși de la dumnezeiescul Botez și cred că au această comoară (II Corinteni IV, 7), dar se recunosc pe ei înșiși cu totul ușori de aceasta... dar presupun că darul lui Dumnezeu s-a sălășluit în ei și că el există de atunci și până acum în sufletul lor în chip neștiut și insesizabil”¹⁵. Așadar, prezența Harului lui Dumnezeu este o prezență reală și simțită, deoarece așa cum am văzut mai înainte chiar trupul este transformat într-o oarecare măsură încă din lumea aceasta. Deci, Sfântul Simeon este convins că prin păzirea poruncilor dobândim vederea lui Hristos și odată cu vederea lui Hristos primim pe Duhul, Care se face nouă povățuitor către Dumnezeu-Tatăl. Acest lucru ni se face asemenea Apostolilor și Proorocilor care au fost călăuziți de Duhul: „iar dacă nu știi să spui, ascultă și cunoaște că au fost învățați de către Duhul Sfânt după cum le-a spus Domnul Însuși: „Iar când va veni Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe

Ziua Domnului nu poate fi circumscrisă
timpului, ci ea este mai presus de timp
și ea pentru unii a venit, iar alții încă o
așteaptă, iar unii ce sunt în întuneric
nu o vor vedea niciodată. ❀

Care Îl va trimite Tatăl în numele Meu, Acela vă va învăța pe voi toate și vă va aduce aminte toate câte am spus vouă” (Ioan XIV, 26). Iar că și cele pe care nu le-a spus lor Hristos, dar i-a învățat și le-a spus Apostolilor venind Duhul Sfânt”¹⁶. În acest mod, cei ce păzesc poruncile și prin străduință dobândesc vederea luminii dumnezeiești sunt povățuiți de Duhul Sfânt

și se fac martori ai veacului viitor, căci ei încep să trăiască încă de pe pământ viața viitoare alături de Sfânta Treime, bineînțeles nu în modul în care o vor trăi după trecerea din viața acesta și învierea morților, căci atunci se vor face părtași la comuniunea cu Sfânta Treime într-un mod desăvârșit, iar după învierea morților și trupul va fi transformat și se va face părtaş la această bucurie veșnică.

Un aspect foarte important de subliniat este că prin vederea luminii dumnezeiești încă de aici de pe pământ ne facem părtași la Ziua Domnului, care, așa cum spune Sfântul Simeon, „se numește Zi a Domnului nu ca una ce este ultima dintre zilele acestea, nici pentru că în ea va veni El, așa cum cu privire la zilele timpului de acum vorbim despre ziua Paștilor și ziua Cincizecimii, ...ci fiindcă Însuși Dumnezeul și Stăpânul a toate va străluci atunci cu Slava Dumnezeirii Lui”¹⁷. Așadar, Ziua Domnului nu poate fi circumscrisă timpului, ci ea este mai presus de timp și ea pentru unii a venit, iar alții încă o așteaptă, iar unii ce sunt în întuneric nu o vor vedea niciodată, „căci, fiind ei încă în această viață,

¹⁵ Idem, *Discursuri teologice și etice*, p. 235-236; SC 129, *Traité Théologiques et Éthiques*, V, 1-13.

¹⁶ Ibidem, p. 246; SC 129, *Traité Éthiques*, V, 394-403.

¹⁷ Ibidem, p. 308-309.

nu s-au silit să vadă lumina slavei Lui prrin curățire și să-L facă să locuiască în ei înșiși întreg, pe drept cuvânt și pe viitor El va fi pentru aceștia neapropiat”¹⁸.

În consecință, pentru cei ce ajung la vederea luminii dumnezeiești se face o Zi a judecății, adică cei ce o primesc nu mai vin la Judecata viitoare, căci ei s-au curățit și s-au arătat vrednici de a primi pe Dumnezeu. Prin pocăința arătată, Dumnezeu curățește păcatele și, astfel, pentru cei curați judecata a fost făcută și nu ar mai avea rost, căci ei au pe Dumnezeu în sufletul lor și s-au unit cu el: „așadar, de aici suntem învățați în chip exact că pentru cei ce sunt în necredință și sunt ținuti de patimi, Harul este cu totul neapropiat și nevăzut, iar pentru cei care prin credință lucrează poruncile cu frică și cutremur și arată pocăință vrednică, se arată descoperit și produce prin el însuși în chip incontestabil în ei judecata viitoare; sau mai degrabă se face o Zi a Judecății de care cel curat fiind luminat pururea se vede cu adevărat pe sine însuși cum este și lucrurile sale cele făcute în chip simțit și cele lucrate în suflet, pe toate le vede în amănunțime așa cum sunt. Dar nu numai aceasta, ci e și judecat și răsjudecat de focul dumnezeiesc și, scăldat atunci de apa lacrimilor, tot trupul lui se face umezit și e botezat câte puțin întreg de focul și Duhul dumnezeiesc și se face cu totul curat, cu totul neîntinat, începând de atunci, fiu al luminii și al zilei (*I Tesaloniceni* V, 5), nu al unui simplu om muritor. De aceea, un astfel de om nu este Judecat la Judecata și dreptatea viitoare, căci este judecat dinainte; nu este vădit de lumina aceea, căci a fost luminat mai înainte; nu este încercat sau ars intrând în focul acela, căci a fost încercat mai înainte; nici nu socotește că atunci i s-a arătat Ziua Domnului, căci din convorbirea și unirea cu Dumnezeu s-a făcut în întregime zi luminată și strălucită; nici nu se va găsi atunci în lume sau împreună cu lumea, ci este cu totul în afara ei”¹⁹. Așadar, Ziua Domnului va veni numai pentru cei păcătoși, cei ce trăiesc în întuneric, iar pentru cei curați ea a și venit, căci ei pururea Îl au pe Domnul: „decă pentru câți se fac copii ai luminii aceleia și ai zilei viitoare și pot să umble cu cuviință ca în plină zi (*Romani* XIII, 13), pentru aceștia Ziua Domnului nu va veni niciodată, căci ei sunt pururi și totdeauna în ea. Fiindcă Ziua Domnului nu este pentru cei ce sunt luminați pururea de lumina dumnezeiască; ea se va descoperi dintr-odată pentru cei ce sunt în întunericul patimilor și petrec în lume și poftesc cele ale lumii și de aceștia va fi ea socotită înfricoșătoare și ca un foc insuportabil”²⁰.

Evident, Lumina este experiată de pe pământ, dar nu e suficientă experiența ei, ci ea trebuie dobândită, căci „Lumină este Tatăl, lumină este Fiul,

¹⁸ *Ibidem*, p. 309.

¹⁹ *Ibidem*, p. 311.

²⁰ *Ibidem*, p. 312.

lumină Duhul Sfânt, o lumină atemporală, netăiată, necontopită, necreată, nemărginită, nelipsită de nimic, nevăzută, ca una ce este și se înțelege în afară de toate și mai presus de toate, pe care nimeni dintre oameni n-a putut vreodată să o vadă înainte de a se fi curățit, nici nu a primit-o înainte de a o fi văzut... căci mulți au văzut-o, dar nu au dobândit-o, ca aceia care se învrednicesc să vadă o mare comoară în vistieriile împărătești, dar pleacă de acolo cu mâinile goale”²¹. Prin pocăință și păzirea poruncilor lui Dumnezeu, omul primește, deci, deschiderea ochilor sufletești și vede și simte pe Dumnezeu Care este Lumină. Vederea luminii dumnezeiești înseamnă vederea lui Dumnezeu, nu deplin, ci după puțința și vrednicia fiecăruia. Când omul primește acest dar al lui Dumnezeu, el revine la starea lui Adam din rai, care vorbea cu Dumnezeu direct, fără intermediari. Prin faptul că omul se unește cu Dumnezeu încă din această viață, atât cât este posibil, iar desăvârșit după moarte și înviere, îl face pe sfântul

Simeon să spună că omul începe să trăiască în Împărăția lui Dumnezeu încă de pe pământ, căci și Mântuitorul Hristos a spus: „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru”²².

Prin pocăință și păzirea poruncilor
lui Dumnezeu, omul primește, deci,
deschiderea ochilor sufletești și vede și
simte pe Dumnezeu Care este Lumină.
Vederea luminii dumnezeiești înseamnă
vederea lui Dumnezeu, nu deplin, ci după
puțința și vrednicia fiecăruia. ❧

²¹ *Ibidem*, p. 323.

²² *Luca* XVII, 21.